

Vand fra alle sider udfordrer grundejerne

Af Lars Kaalund og Nete Herskind, chefkonsulenter i KL.

Det er et grundlæggende princip, at det er grundejerne, der har ansvaret for at klimasikre deres boliger. Det gælder uanset om truslen kommer fra skybrud, storme, havvand, å-vand eller grundvand. I udgangspunktet skal enhver sikre sig, og når flere går sammen om en fælles løsning, skal der betales forholdsvist efter den fordel/beskyttelse den enkelte grundejer får af projektet. Men det har vist sig svært, faktisk meget svært, at finde sammen om projekter og fordele udgifterne. Derfor er Kommunernes Landsforening på vej med et politisk initiativ, der skal gøre det lettere at samles om klimatilpasnings-projekter, lettere at finansiere og lettere at forstå hvem, der skal betale.

Vand fra alle sider udfordrer forestillinger om tryghed og retfærdighed.

Som ansatte i KL møder vi en meget stor forskel på boligejernes opfattelse af kommunens pligter og ansvar. Det er ikke så underligt, for der er mindst fire forskellige regelsæt for klimatilpasning, og der er store forskelle på de problemer, vandet giver boligejerne. I det følgende beskriver vi nogle af de regler og love, der gælder for klimatilpasning.

Ansvar

Det er helt basalt grundejeren, der har ansvaret for at sikre sin ejendom og betale for det. I de tilfælde hvor løsningen på en gang kan beskytte flere grundejere, fordeles udgifterne efter, hvor stor en fordel, eller **nytte** som det kaldes, den enkelte grundejer har af projektet.

Det skal her huskes, at både staten, kommunerne og alle forsyningsselskaberne også er grundejere og har værdier, der skal beskyttes. Derfor skal de deltage i betalingen efter den nytte, de får af et klimasikrings-projekt. Kommunerne og staten skal også varetage samfundshensyn i bredeste forstand og kan i nogle tilfælde give ekstra betaling til projekter, eksempelvis til beskyttelse af kulturværdier, adgangsveje og lignende. Tilsvarende kan kommune yde ekstra, hvis et projekt kan tjene flere formål, eksempelvis hvis et dige også bruges som offentlig sti.

Vand er ikke bare vand

Skybrudsvand i byerne

Skybrud er en grim oplevelse, når der kommer vand på loftet og i kælderen. Helt galt er det hvis regnvandet blandes med spildevand til en ulækker og sundhedsfarlig cocktail. Problemet med det utætte tag er grundejerens, medens problemerne med opstigende kloakvand løses af spildevandsselskabet. Det er nok den mest kendte form for klimatilpasning, og selv om vi tænker, at forsyningen betaler, er det i sidste ende igen grundejeren, der betaler over vandafgifterne. For dem der bor udenfor de kloakerede områder, er der ingen hjælp at hente fra forsyningerne, når det gælder skybruds oversvømmelser. Det er jo også helt retfærdigt, for det er forbrugerne i de kloakerede områder, der betaler for klimatilpasningen.

Mange har sikkert set, at der er lavet regnvandsbassiner og andre løsninger, der midlertidigt oversvømmer veje og grønne arealer ved skybrud. Det er løsninger, der er skabt i samarbejde mellem kommunerne og forsyningsselskaberne, og de koster kun forsyningerne en fjerdedel af det en mere traditionel ”større kloakrør”-løsning koster. Men i 2016 blev reglerne ændret, og kommunerne skal nu betale 25% af denne type billige løsninger. Når kommunen skal betale, skal det ske over skatten, som kommer fra alle borgere i kommunen, uanset om de bor i det berørte kloak-område eller ej. Da prioriteringen af de sparsomme midler i forvejen er svær, og pengene skal findes i konkurrence med f.eks. skole- og ældreområdet, er etablering af denne type gode billige løsninger gået i stå. Det er helt galt, og KL har længe ønsket at få en forhandling med staten om at få denne tåbelige regel ændret.

Vandløbsvand på land og i by

Vandløbsloven er en af de ældste love, vi har. Den sikrer, at alle har ret til at aflede vand fra deres ejendom, og at det sker med hensyntagen til fisk og fauna i vandløbene. Hvis de, som bor og driver landbrug langs vandløbene, mener, at vandløbene skal aflede mere vand hurtigere, skal de gå sammen og rejse en såkaldt regulerings sag. Pointen er, at det igen er grundejerne, der skal tage initiativet og betale efter nytte. Den model har fungeret fint i mange årtier, måske århundreder, men nu da regnmængderne vokser presses modellen. Der er tiltag i gang, som vil indskrive klimatilpasning som et formål i vandløbsloven, på lige fod med aflednings- og naturhensyn. Det vil kunne betyde, at vandløbene ses i et større perspektiv, hvor ikke kun de nærmeste lodsejere, men også dem, der ligger ovenfor og nedenfor (typisk byer der oversømmes), skal inddrages i løsningen og betalingen. Men igen – det er dem med nytte, der betaler.

Vand fra havet

Stigningen i verdenshavens vandspejl er målbar, og langs de danske kyster måles også stigende vandspejl. Der er forskel på, hvor meget vandet stiger, men alle er enige om, at det om 10-20 år er så markant, at mange havnes kajer ikke er høje nok til at holde vandet væk fra den bagvedliggende by. Mange diger kan ikke holde vandet væk fra de lavtliggende områder, som de skulle beskytte. Langs flere kyster sker der også nedbrydning (erosion) af selve kysten, og vi ser billeder af huse, der styrter i havet.

Her gælder kystbeskyttelsesloven. Denne lov tillægger kommunerne en mere aktiv rolle både i forhold til at starte et klimatilpasningsprojekt og i forhold til fordeling af udgifterne. Det er nævnt i kystbeskyttelsesloven, at kommunen kan tage initiativ på borgernes vegne. Det er også nævnt, at kommunen kan påtage sig større udgifter på samfundets vegne, men igen er det grundejerne, der skal deltage i betalingen.

Vandet kommer også nedenfra

Den sidste type ”oversvømmelse” skyldes stigende grundvand. Det sker af flere årsager. Primært fordi det regner mere, men også fordi vi trækker mindre drikkevand op af undergrunden, og fordi kloakrørene tætnes og derfor ikke længere fungerer som omfangsdræn i villakvarteret. Har man kælder, mærker man hurtigt det stigende grundvandspejl. Ellers mærker man mest problemet i vintermånederne, hvor græsplænen kan stå under vand i lange perioder. Den individuelle løsning er at grave et omfangsdræn og tilslutte det kloaksystemet. Det er lovligt, så længe man kun har et omfangsdræn tæt på huset og dræner fundamentet, men begynder man at dræne græsplænen, er det ikke lovligt at lede vandet i kloakken. Men det er en dyr og på lang sigt samfundsmæssig uøkonomisk løsning.

Vandet fra kloaksystemet løber til renseanlægget, og selv om det ikke er forurenet i samme omfang som spildevandet, koster det stadig en del penge at behandle vandet. Her betaler fællesskabet regningen, da vandafledningsafgiften ikke betales af den mængde, man afleder, men af den mængde man modtager via vandforsyningen. Ud over bestemmelsen om at egentlige drænsystemer (omfangsdræn undtaget) ikke må tilkøbes spildevandssystemet, er der ikke rigtig nogen regler for håndtering af grundvand.

Det skal der laves om på. Det er hverken for samfundet eller for vandforbrugerne, som betaler for rensningen af drænvandet, en bæredygtig løsning. Hvad der er den rigtige løsning, kan ingen sige med sikkerhed på nuværende tidspunkt, men KL og vandselskabernes forening DANVA har igangsat et arbejde for at finde bæredygtige løsninger på det stigende grundvand. Måske skal vandet ledes væk i et nyt tredje rørsystem, der løber under hele byen, måske skal der igangsættes større grundvandssænkninger fra gamle vandværksboringer. Men som det er nu, kan man godt sige, at grundvandet i den her sammenhæng er "lovløst". Uden lovmæssigt grundlag kan kommunen/forsyningsselskabet ikke tage aktion og bruge tid og penge på at løse opgaven. Derfor presser vi på for lovgivning om en indsats mod stigende grundvand og ønsker det finansieret efter det før omtalte nytteprincip.

Hvad vil KL?

KL ønsker ikke at rykke ved princippet om, at det er ejerne af ejendommene, der skal betale for at beskytte deres værdier. Ejerne betaler jo også selv deres forsikringer. Det kan være individuelt eller en gruppe af borgere, der skal betale for at klimatilpasse omkring deres ejendomme. Kommuner skal bidrage med betaling for at sikre kommunale ejendomme og samfundsværdier. Vejdirektoratet, Banestyrelsen, el-selskaber mfl., der ejer kritisk infrastruktur, skal bidrage med deres del. Staten skal bidrage til de store og vigtige samfundsløsninger på samme vis, som de i dag bidrager til kystsikring og sikring af egne værdier. Alle er nødt til at være med, hvis vi skal have igangsat flere klimaprojekter, ellers bliver skaderne alt for store.

KL ønsker heller ikke at bryde med det princip, at de, der har størst nytte af et klimaprojekt, også skal betale herefter. Men de der bor på toppen af bakken eller i 3. linje fra kysten skal også bidrage, men næppe i samme omfang, som de der bor i første række.

Der er brug for et mere ensartet og gennemskueligt regelsæt. Kommunerne bør i fremtiden kunne spille en mere aktiv rolle som de, der hjælper med at samle grundejerne om projekterne og oplyser om både tekniske løsninger og muligheder for finansiering. Derfor skal de eksisterende regler omskrives, så de hænger sammen og gør indsatsen uafhængig af, hvor vandet kommer fra.

Nogle borgere har ikke betalingsviljen og ønsker ikke at bidrage til en klimatilpasning i deres område, selvom det giver god mening, at naboer går sammen. Nogle borgere har ikke betalingsevnen. Det betyder, at ganske få borgere af den ene eller den anden grund i dag kan blokere for den rigtige løsning for de mange. Der er brug for incitamenter for borgerne til at komme i gang og finansiering til de, der ikke har betalingsevnen, så de kan hjælpes ind i fælles løsninger. Det kræver, at både kommuner og borgere kender og bruger de muligheder, der er i eksisterende lovgivning, men også at der sker lovtilpasninger.

Vi har indenfor forsyningsområderne en solidarisk betaling. I det åbne land en meget individuel betalingsform og langs kysterne er det et mix af individuelle, stats- og kommunefinansierede løsninger. Endelig er grundvandet som nævnt uden regulering. Det er ikke givet, at det fremover skal være et kludetæppe. Faktisk vil KL meget gerne diskutere, hvordan vi kan ændre på reglerne, så de bliver mere enkle og lettere at bruge. Så blot for at gentage vores centrale budskab: Vi skal have diskuteret, hvordan vi forenkler lovgivningen, og hvordan vi får det lokale engagement til at spire og skabe klimatilpasning der i omfang, omkostninger og udformning matcher det konkrete problem, der skal løses.